

HOE LEZEN WE OPENBARING?

Hoe moet het boek gelezen worden?

- ↳ Is het een boek waarin de toekomst met ijzingwekkende precisie wordt voorspeld? Is het een spoorboekje naar de eindtijd? Kan het pas volledig begrepen worden als de tijd die voorspeld wordt is aangebroken? Moet het boek letterlijk gelezen worden → 1000 jaar is écht duizend jaar?
- ↳ Is het een ongrijpbaar en dus onbegrijpbaar boek, met al die vreemde symboliek en rare wezens? Is het een onmogelijk boek, met al dat buitensporige geweld, een wraakzuchtige God en een bloeddorstige Jezus?
- ↳ Is het een boek dat eigenlijk meteen verfilmd zou moeten worden, om aan te sluiten bij 'Lord of the Rings' en de kronieken van Narnia?

Het is in ieder gavel een boek dat alle zintuigen aanspreekt. Er is sprake van het gesproken woord, gezongen liederen, bijzondere geluiden, krachtige visioenen, grote bewegingen en sterke geuren. Moeten we het niet als een 'total event' beleven?

Zijn we te veel bezig geweest met wat er allemaal aan informatie in het boek staat, en hebben we te weinig gewoon goed geluisterd, te weinig ervaren wat er allemaal in gebeurt? Zijn we té gericht geweest op de informatieoverdracht en te weinig met het transformerend bijbellezen (de tekst laten uitwerken waar het voor geschreven is)?

De kern van de antwoorden op bovenstaande vragen ligt in de volgende vraag: wat is het literaire genre van het boek? Welke spelregels qua lezen en interpreteren horen bij dat specifieke genre? Elke genre heeft immers zijn eigen manier waarop het gelezen wil en móet worden. Een krant wordt niet als een roman gelezen en een wetenschappelijk artikel niet als een gedicht.

Het genre van het boek openbaring komt overeen met een groot aantal andere boeken, geschreven van de 2^e eeuw vCh tot in de 2^e eeuw naCh. We zien dit genre terug in het Bijbelse boek Daniël en in o.a. gedeeltes van Jesaja en Ezechiël. Ook in diverse andere niet-Bijbelse boeken wordt dit genre gebruikt.

'Apocalypse' is a genre of revelatory literature with a narrative framework, in which a revelation is mediated by an otherworldly being to a human recipient, disclosing a transcendent reality which is both temporal, insofar as it envisages eschatological salvation, and spatial insofar as it involves another, supernatural world, intended to interpret present earthly circumstances in light of the supernatural world and of the future, and to influence both understanding and the behaviour of the audience by means of divine authority

Apocalyptiek is een genre van openbarende literatuur met een narratieve structuur, waarin een openbaring wordt doorgegeven door een bovenaards wezen aan een menselijke ontvanger, dat een transcendente realiteit ontsluit. Die onzichtbare realiteit wordt beschreven vanuit het aspect van tijd (→ eschatologische verlossing) en van ruimte (→ een andere, bovennatuurlijke wereld). Het is bedoeld om (1) huidige, aardse omstandigheden te interpreteren in het licht van de bovennatuurlijke wereld en de toekomst, en (2) het begrip en het gedrag van de hoorders te beïnvloeden d.m.v. goddelijke autoriteit.

Het doel is dus om de dagelijkse omstandigheden waarin de hoorders zich bevonden te duiden / interpreteren, om zodoende het inzicht en het gedrag van die hoorders te beïnvloeden. Het boek wil dus aanzetten tot reflectie en actie. Indien wij, moderne lezers van de 21^e eeuw, willen begrijpen wat de relevantie is van dit boek, zullen we dus moeten begrijpen wat die duiding was en hoe die werd overgebracht, zullen we moeten begrijpen wat het inzicht en de actie was die ze wilden overbrengen.

Is openbaring een profetie?

Johannes noemt het zelf wel zo (1:3, 22:10). Maar wat bedoelde hij daarmee? Wij denken dan al snel aan het voorspellen van de toekomst. Maar is dat wat de profeten van het OT de hele tijd aan het doen waren? Nee! Profetie in de Bijbelse zin van het woord is: duiden van het heden, verkondigen van de toekomst. En dat is nu juist wat de schrijver van openbaring ook doet. Hij is dus niet slechts een simpele waarzegger of voorspeller van de toekomst.

De manier waarop openbaring geschreven is, komt sterk overeen met de wijze waarop veel science-fiction series en films van de jaren 70 zijn gemaakt. Het ging daarin altijd om de strijd tussen goed en kwaad, waarbij het onderscheid daartussen ook altijd goed zichtbaar was. Men bestreed elkaar in een 'galaxy, far far away', ergens in de verre toekomst en met bijzondere wapens en de nieuwste technieken. Kortom: het was een weergave van de werkelijkheid van die tijd → de koude oorlog tussen Amerika en Rusland, de nét uitgevonden computer, de landing op de maan. Alles was dus een grote projectie van hun (toenmalige) heden naar hun (toenmalige) toekomst. Hun verwachting van de toekomst, gebaseerd op hun heden, werd in die films getoond. Een verwachting die, in het licht van *ons* heden, als zeer achterhaald ervaren wordt.

Het boek Openbaring heeft veel van dezelfde kenmerken als die films. Het gaat over de strijd tussen goed en kwaad waarin duidelijk goed en kwaad te onderscheiden is, die zich afspeelt in de hemelen, met vreemde wezens, ergens in de toekomst. Maar het heeft daarbij ook alle kenmerken van projectie. Wat er in Openbaring beschreven staat, vertoont erg veel parallellen met het verloop van de geschiedenis van die tijd. Johannes beschreef de toekomst door beelden en begrippen, die voor hem en zijn hoorders volkomen duidelijk waren, te projecteren op de toekomst.

Als wij naar het boek openbaring zouden kijken zoals wij nu naar een oude SF-film zouden kijken, dan zouden we hetzelfde zien: het concept van toen is achterhaald en niet meer van toepassing op ons. Er is geen Romeins rijk en we kennen (hier in het westen) geen vervolging op grote schaal. De tussencategorie van 'wel een beetje geloven' was voor Johannes onbekend en onmogelijk. Het boek is dus tijdsgebonden en dient vanuit het perspectief van toen gelezen en geïnterpreteerd worden.

Waar gaat het dan over?

Toen het boek openbaring geschreven werd, leefden de christenen in het Romeinse Rijk, in het gebied van Klein-Azië (= Turkije), in het einde van de 1e eeuw naCh. Het gaat dus om de omstandigheden van die christenen in die omgeving, in die tijd. In hoofdstuk 12 + 13 worden een draak en twee beesten beschreven, die volgelingen van een bijzonder kind heftig vervolgen. Voor de lezers van dé tijd was de symboliek meer dan duidelijk. De draak is de satan en de beesten zijn het Romeinse Rijk en de priestercultus daarvan. De volgelingen van het kind zijn zij zelf: de Joods-christelijke gemeenschap. En die vervolging hebben ze al letterlijk aan den lijve ondervonden.

De boodschap van het boek is dat de vervolgingen niet mínder, maar méér zullen worden. Wat ze nú meemaken is nog maar het voorspel van een veel groter conflict dat spoedig zal uitlopen op een gigantische finale van ongekende proporties. Maar het gaat niet om deze verslechtering, het gaat om de werkelijkheid áchter dit aardse conflict. Wat zij nu meemaken is onderdeel van de grote, eeuwige strijd tussen God en de satan (draak, slang) die binnenkort tot een einde zal komen. De uitkomst van deze finale is echter al volkomen zeker: Jezus is overwinnaar! Dát is het inzicht wat Johannes de hoorders wil meegeven. Daarmee wil hij ze bemoedigen en sterken in de strijd die ze nu nog moeten strijden. Hij wil hen duidelijk maken dat zij aan de kant van de winnaars staan en dat hun martelaarschap geen zinloze, nutteloze daad is. Hij hoopt dat zij zullen volharden in de vervolgingen, tot het einde toe.

De woorden van Jezus – “zie, ik kom spoedig” – zijn geen woorden die strikt letterlijk genomen moeten worden. Het is een voorbeeld van ‘performative language’, taal die iets krachtigs wil uitwerken in het hart van de hoorder. Ze hebben een troostende en bemoedigende werking op de gelovigen. Het perspectief van de spoedige komst van Christus moedigt de gemeente aan om nog even vol te houden.

Wat is de relevantie voor ons?

Johannes beschrijft de ondergang van Babylon als iets wat wordt aangekondigd én wat werkelijkheid is geworden. Nu was het voor iedereen volkomen duidelijk dat met Babylon het Romeinse Rijk werd bedoeld. Maar ..... de ondergang van dat rijk ging totaal anders dan beschreven staat en was in de werkelijkheid ook niet het finale einde van de wereldgeschiedenis. Wat we ook hier moeten toepassen is het principe dat het níet gaat om pure informatieverstrekking over de toekomst, maar over het geven van inzicht over het heden. Johannes wil hiermee duidelijk maken dat het Romeinse Rijk een *totalitair systeem is in dienst van het kwaad*. Daarmee staat het dús onder het oordeel van God en gaat Hij de strijd er mee aan. God komt immers op voor hen die vervolgd en onderdrukt worden. Hij doet recht aan de zwakken + machtelozen en doet de hoogmoedigen en sterken in het stof neerbuigen. Zo is God!

Het Romeinse Rijk is niet meer. Het mechanisme wat daarachter stak is echter nog springlevend! De draak is nog even actief als in de dagen van Johannes. Er zijn nog altijd:

- directeuren die naar geld en macht grijpen (over de lijken van werknemers heen).
- leiders die het geld en de economie boven het welzijn van de mens plaatsen.
- zoekers naar genot en bevredigers van de eigen begeertes.
- machteloze mensen die moeten vluchten voor vervolging.
- minderheden die niet worden geaccepteerd en worden weggevoerd.
- Enz.

Kortom: de tijden zijn veranderd, maar verder zijn de tijden niet veranderd.....

Hoe zal het dan gaan in de eindtijd?

Ligt de toekomst vast of is die open? Dat het vast ligt geeft een gevoel van veiligheid en duidelijk. Het bevestigt ook dat God alles onder controle heeft en dat Hij werkelijk de Heer van de geschiedenis is, hetgeen de volle Bijbelse waarheid is. Maar dit kan echter ook leiden tot een ongezond en onbijbels fatalisme (alles ligt vast, niets aan te doen, jammer ☹). Dit maakt in zekere zin God tot een slaaf van zijn eigen plan en degradeert de mens tot een robot.

Johannes heeft niet willen beweren dat zijn boek de definitieve versie is van hoe het zal gaan in de eindtijd. Het geheel van de Schrift geeft wel het grote plaatje aan:

- ↪ Jezus zal terugkomen op aarde en regeren als koning.
- ↪ Jezus zal het oordeel uitspreken over elke vorm van ongerechtigheid.
- ↪ Er komt een einde aan het lijden en het kwaad.
- ↪ Er gaat een nieuwe schepping komen.

Hoe dat in detail zal gaan verlopen is voor ons een vraagteken. Dat het hoe dan ook zál gebeuren is een groot uitroepteken. Jezus heeft de kop van de slang vermorzeld op het Kruis van Golgotha en Hij zal de draak compleet vernietigen. Jezus heeft al overwonnen en Hij zal de overwinnaar zijn. Daar mogen op vertrouwen en in rusten. Dat is waar het in het boek openbaring om gaat. Dat is de grote vraag waar het in de eschatologie om gaat: is God betrouwbaar? Want als God te vertrouwen is, kan de toekomst aan Hem worden toevertrouwd. Johannes geeft daar dus een volkomen ondubbelzinnig antwoord op: JAZEKER!!

Dus?

Wij worden opgeroepen om ons vertrouwen te vestigen op de Levende Jezus. Hij heeft zich vernederd tot de dood aan het Kruis. Hij troont nu aan de rechterhand van de Vader. Elke knie zal buigen voor Hem en elke tong zal belijden dat Jezus Heer is. Jezus is de grote koning en Heer van de schepping. Het is op díe feiten dat wij ons geloof bouwen.

Wanneer wij ons vertrouwen vestigen op een leer die ons voorzegt, tot in details, hoe het (met ons) zal gaan in de toekomst, dan zijn wij de beklagenswaardigste mensen die er zijn. Wee de gemeente die bouwt op leringen van zand! Wie oren heeft, moet horen wat *de Geest* tot de gemeente zegt.

Dit was een samenvatting en bewerking van een artikel van A.W. Zwiap: "Apocalypse Now? Een exercitie in actualiserend bijbellezen n.a.v. de Openbaring van Johannes", Soteria 24/1 (2007), pp. 3-18.